

Asia Videon tekijänoikeudellinen suoja

Hakija B

Annettu 12.3.2019

Tiivistelmä

Lausuntopyynnössä tarkoitettu video oli tekijänoikeuslain mukainen elokuvateos.

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. B (hakija) on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa videon nimeltä ”Trev’s Urban Fishing Adventure” tekijänoikeudellisesta suojasta.
2. Hakija kysyy ensiksi, onko videolla tekijänoikeussuoja? Toiseksi, onko videon osilla suojausta kuten esimerkiksi yksittäisellä pysäytyskuvalla? Kolmanneksi, riittääkö hänen nimensä mainitseminen teoksessa, jotta häntä pidetään teoksen tekijänä? Neljänneksi, pidetäänkö tätä videota erillisenä teoksena hänen edellisessä lausuntopyynnössään kyseessä olleeseen videoon? Viidenneksi, jos videolla näkyvällä UFO:lla ei ole tekijänoikeussuojaa Suomessa, voiko saman teoksen tekijänoikeussuojata toisessa EU:n jäsenmaassa kuten Bernin sopimuksen artiklassa 5(2) mainitaan?

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

3. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.
4. Sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n mukaan. Pykälä sisältää esimerkkiluettelon tekijänoikeussuojaa saavista teostyypeistä. Suojaa saavat esimerkiksi kaunokirjalliset sekä selittävät kirjalliset ja suulliset esitykset, sävellysteokset, elokuvateokset sekä valokuvateokset ja muut kuvataiteen teokset. Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota

muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.

5. Euroopan Unionin tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittykö teoskynnys.
6. Tekijänoikeuslain 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, laissa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna. Tekijänoikeuslain 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään sen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa tahansa. Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun:
 1. se välitetään yleisölle johtimitse tai johtimitta, mihin sisältyy myös teoksen välittäminen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;
 2. se esitetään julkisesti esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle;
 3. sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen; taikka
 4. sitä näytetään julkisesti teknistä apuvälinettä käyttämättä.Julkisena esittämisenä ja yleisölle välittämisenä pidetään myös esittämistä ja välittämistä ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille.
7. Tekijänoikeuslain 7 § 1 momentin mukaan tekijänä pidetään, jollei näytetä toisin olevan, sitä, jonka nimi taikka yleisesti tunnettu salanimi tai nimimerkki yleiseen tapaan pannaan teoksen kappaleeseen tai ilmaistaan saatettaessa teos yleisön saataviin.
8. Tekijänoikeus syntyy teoksen luomisen myötä. Tekijänoikeus ei edellytä esimerkiksi tekijänoikeuden pidättämistä, copyrightmerkin käyttöä, teoksen kiinnittämistä materiaaliselle alustalle, rekisteröintiä tai muuta vastaavaa (ks. esim. Pirkko-Liisa Haarmann: Tekijänoikeus & lähioikeudet, 2005, s. 243).

Elokuvateosten suoja tekijänoikeuden kannalta

9. Bernin sopimuksen 2 artiklan mukaan tekijänoikeussuojaa saavat kirjalliset ja taiteelliset teokset. Tämä ilmaisu käsittää muun muassa elokuvateokset, joihin rinnastetaan elokuvaamiseen verrattavalla tavalla ilmaistut teokset. Bernin sopimuksen selitysteoksen mukaan "elokuvaamiseen verrattavalla tavalla" ei viittaa niinkään teoksen valmistusmenetelmään, vaan lopputuloksena olevan teoksen muotoon, joka on analoginen elokuvan kanssa. Elokuvana suojaa saavan teoksen valmistusmenetelmän ei siten tarvitse olla elokuvaamisen kanssa analoginen (Guide to the Bern Convention, WIPO 1978, s. 15).
10. Selitysteoksesta ilmenee, että elokuvan käsite on ymmärrettävä varsin laajasti. Se kattaa kaikki elokuvateokset ja elokuvaamiseen verrattavalla tavalla ilmaistut teokset riippumatta niiden tyypistä, pituudesta, valmistusmenetelmästä, käytetystä teknisestä prosessista, tarkoituksesta taikka tekijästä (Guide to the Bern Convention, WIPO 1978, s. 15 - 16). Teoksen v. 2003 uudistetussa laitoksessa todetaan, että elokuvateoksista puhutaan uudemmissa kansainvälisissä ja kansallisissa normeissa ja oikeuskirjallisuudessa "audiovisuaalisina teoksina". Tämä ilmaisu ei kaikissa tapauksissa ole kuitenkaan täysin tarkka, sillä yksinomaan visuaalisten teosten - ilman audio- eli äänielementtejä - katsotaan myös kuuluvan tähän kategoriaan.
11. Elokuvateoksen käsitettä on pohdittu myös tekijänoikeuslain esitöissä. Tekijänoikeuskomitea totesi V osamietinnössään, että tekijänoikeudellisessa mielessä elokuvateoksena pidetään liikkuvista kuvista tai liikkuvista kuvista ja äänestä muodostuvia teoksia sekä muita elokuvaamiseen rinnastettavalla tavalla ilmaistuja teoksia, jotka ylittävät tekijänoikeudellisen teoskynnyksen. Tämä määritelmä kattaa perinteisten filmille tallennettujen elokuvien lisäksi muun muassa televisiossa lähetetyt teokset, videotallenteille tallennetut teokset ja muut elokuvallisin keinoin valmistetut teokset. Tekijänoikeuskomitea ei mietinnössään täsmentänyt sitä, mitä elokuvallisin keinoin valmistetuilla teoksilla tarkoitetaan (Komiteanmietintö 1990:31: Äänitteiden ja audiovisuaalisten teosten kopiointi ja levitys, s. 31).
12. Tekijänoikeuskomitean VI osamietinnössä todettiin edellisen lisäksi elokuvateoksista seuraavaa: "Välttämätöntä ei ole, että elokuvateoksen kuvat olisivat figuratiivisia tai että ne muodostaisivat peräkkäin esitettynä toisiinsa yhteydessä olevan kuvajakson. Koska useimmat videotaiteen teokset koostuvat liikkuvista kuvista, kuuluvat ne pääsääntöisesti elokuvateosten joukkoon. Rajatapauksissa videoteosten kuuluminen johonkin kategoriaan on ratkaistava tapaus kerrallaan." (Komiteanmietintö 1991:33: Kuvataide ja tekijänoikeus, s. 55).
13. EY:n vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla annetussa direktiivissä

2006/115 tarkoitetaan "elokuvan" käsitteellä äänellä varustettua tai äänetöntä elokuvateosta taikka audiovisuaalista teosta tai liikkuvaa kuvaa (direktiivin 2 artiklan 1. kohta).

14. Animaatio on tekniikka, jossa elokuva toteutetaan kuva kuvalta, kuvaamalla pieniä muutoksia sisältäviä kuvia. Perinteisen piirroksen ja fyysisen mallin muuttelemisen kuvaamisen ohella myös 3D-grafiikalla toteutettuja animaatioita pidetään elokuvina.
15. Elokuvan on tekijänoikeuslain nojalla suojaa saadakseen oltava tekijänsä luovan ilmaisun omaperäinen tulos. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että tekijänoikeuden suojaaman elokuvateoksen käsite kattaa nykyään suurimman osan elokuvallisin menetelmin valmistetuista tallenteista, joiden ilmiäisy on edes jossain määrin omaperäinen. Kirjallisuudessa Salokannel on katsonut, että "[...] ehdottoman selviä kriteereitä on mahdotonta asettaa ja kunkin teoksen sisältämä luova panos on tutkittava tapauskohtaisesti". Tämän lisäksi hän on todennut, että "[a]iheen omintakeinen käsittely ja sisällön nivoutuminen yhtenäisen juonen ympärille riittää yleensä tekemään elokuvasta tekijänoikeudellisesti suojatun teoksen" (Marjut Salokannel, Häviävät elokuvan tekijät, 1990, s. 21). Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että elokuvateoksesta ei voida puhua silloin, kun elokuva syntyy automaattisesti kameran kuvatessa esimerkiksi kaikki pankkialissa käyvät asiakkaat (Pirkko-Liisa Haarmann: Tekijänoikeus & lähioikeudet, 2005, s. 82).
16. Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt elokuvateosten suojaa muun muassa lausunnoissaan 1995:9, 1998:6, 2001:15 ja 2002:16. Lausunnossa 1995:9 oli kyse videotallenteesta, joka koostui erääseen kongressiin osallistuneiden henkilöiden puheiden taltioinneista ja luennoitsijoiden luentojen välisistä osuuksista, joissa oli otoksia esimerkiksi maisemista, vanhoista arkistofilmeistä ja valokuvista. Videoon sisältyi myös runsaasti musiikkia. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että kyseinen videotallenne oli elokuvateos. Myös lausunnossa 1998:6 oli kyse videotallenteiden tekijänoikeussuojasta. Tallenteet sisälsivät esimerkiksi jäänmurtajien historiaa käsittelevän dokumenttiohjelman, konserttitaltiointeja ja kanteleensoiton oppitunnin. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että kaikkia lausuntopyynnössä tarkoitettuja videotallenteita voitiin kokonaisuutena arvioiden pitää elokuvateoksina.
17. Lausunnossa 2001:15 käsiteltiin yksittäistapaukseen puuttumatta elokuvateoksen käsitettä laajemmin. Lausunnossa 2002:16 oli ensisijaisesti kyse sitaattioikeudesta mutta siinä aineistoon sisältynyt kolmen minuutin mittainen dokumenttifilmi sai suojaa elokuvateoksena. Lausunnoissa TN 2015:7 ja 2015:8 liikkuvaa kuvaa sisältävien tietokonepelien lainaaminen ilman tekijänoikeuden haltijan lupaa oli sallittu, koska pelejä ei katsottu elokuvateoksiksi.

Johtopäätökset videon teossuojasta

18. Vastauksena ensimmäiseen kysymykseen tekijänoikeusneuvosto toteaa seuraavaa. Lausuntopyyynnössä mainittu video on noin minuutin mittainen. Siinä päähenkilö puhuu aluksi Tammerkoski taustallaan. Noin 20 sekunnin kohdalla hän osoittaa taivaalle, missä näkyy animointitekniikalla toteutettu avaruusalus, jonka päähenkilö ampuu aseellaan alas. Animoitu alus putoaa Tammerkosken rakennusten taakse nostaen savupilven rakennusten ylle. 40 sekunnin kohdalla kuva palaa päähenkilöön ja tämän yleisölle kohdistettu yksinpuhelu jatkuu videon loppuun saakka.
19. Huolitellun tietokoneanimoinnin ja kameralla kaupunkiympäristössä otetun kuvan sulava yhdistäminen tarinan tapahtumiin niiden jäntevän rytmityksen myötä antaa kuvan huolellisesta lopputuotannosta ja taitavasti viimeistellystä työstä.
20. Kestoltaan lyhyetkin videot tai -leikkeet voivat saada tekijänoikeuslain mukaista teossuojaa samoilla edellytyksillä kuin pitemmät työtkin, eli niiden on oltava riittävän itsenäisiä ja omaperäisiä. Harkinta suoritetaan tapauskohtaisesti.
21. Olennaista teosharkinnassa nyt kyseessä olevassa videoleikkeessä ei siis ole esimerkiksi sen kesto, sisällön tuottamisen videosta ilmenevä ammatillinen taso tai kuvan ja äänen laatu. Myöskään kokonaisuuden taiteellinen laatu tai asiapitoisuus eivät ole teoskynnyksen kannalta keskeisiä kriteereitä.
22. Ratkaisevaa on se, miten video kokonaisuutena ilmaisultaan kuvastaa tekijänsä persoonaa ja kuinka siitä käy ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Sellaiset tekijät kuten esimerkiksi videon tai videoleikkeen kuvausmiljöö kuvakulmavalintoineen, tapahtumat henkilöhahmoineen, yksin- tai vuoropuheluineen sekä visuaalisten erikoistehosteiden havaittava ulkomuoto ilmentävät näitä luovia valintoja ja niiden konkreettista toteuttamista.
23. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että nyt kyseessä olevasta videosta käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Se kuvastaa ilmaisultaan tekijänsä persoonaa siinä määrin, että se on riittävän itsenäinen ja omaperäinen ja saa tekijänoikeuslain 1 §:n mukaista elokuvateoksen suojaa.
24. Toisen kysymyksen osalta tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tämä koskee eloku-

vateosten osalta myös pysäytyskuvia. Pysäytyskuvia arvioidaan ainakin lähtökohtaisesti samoin kuin valokuvia. Valokuvat voivat nauttia tekijänoikeuslain 1 §:n mukaista teossuojaa tai 49 a §:n mukaista suojaa. Valokuvat, jotka eivät yllä teostasoon, saavat tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaista suojaa. Ratkaisu tehdään tapauskohtaisella harkinnalla kunkin pysäytyskuvan osalta erikseen.

25. Kolmannen kysymyksen osalta tekijänoikeuslain 7 § 1 momentin mukaan tekijänä pidetään, jollei näytetä toisin olevan, sitä, jonka nimi taikka yleisesti tunnettu salanimi tai nimimerkki yleiseen tapaan pannaan teoksen kappaleeseen tai ilmaistaan saatettaessa teos yleisön saataviin. Nimen mainitseminen edellä mainituin tavoin luo niin sanotun tekijäolettan, ja sen vastatessa todellisuutta eli kun oikea tekijä on tekijänä mainittu, toimii edellä mainittu oletama tekijän hyväksi.
26. Neljännen kysymyksen osalta hakija viittaa aiemmin käsiteltyyn previsualisaatiovideoon, jonka tapahtumat vastaavat pääosin nyt kysymyksessä olevan videon tapahtumia. Videoissa on kuitenkin havaittavia eroavaisuuksia muun muassa viimeistelyn asteen, keston, tapahtumien, monologin ja animoinnin suhteen. Tämä on todennäköisesti seurausta ainakin osin siitä, että edellisen lausuntopyynnön previsualisaatiovideo on, kuten sitä koskevassa tekijänoikeusneuvoston lausunnossa mainittiin, alustava visuaalinen versio. Previsualisaation tarkoituksena on muun muassa edesauttaa jälki-tuotannossa lopulliseen videoon tulevien visuaalisten erikoistehosteiden suunnittelua ja toteutusta. Previsualisaatiovideo ja tässä lausuntopyynnössä kyseessä oleva video eivät tekijänoikeudellisessa mielessä ole saman työn tai teoksen identtisiä kappaleita.
27. Viidennen kysymyksen osalta tekijänoikeusneuvosto toteaa, että hakijan mainitseman Kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskevan Bernin yleissopimus rakentuu kansallisen kohtelun ja vähimmäissuojan periaatteiden varaan. Kansallisen kohtelun periaate tarkoittaa sitä, että jokainen sopimuksen jäsenvaltio on pääsääntöisesti velvollinen antamaan toisen jäsenvaltion kansalaisille kulloinkin kysymykseen tulevissa asioissa saman kohtelun kuin omille kansalaisilleen. Vähimmäissuojan periaate käytännössä johtaa siihen, että sopimukseen liittyvän valtion tekijänoikeutta koskevan lainsäädännön on täytettävä sopimuksen asettamat vähimmäisvaatimukset. Koska vähimmäissuojaa koskevat vaatimukset ovat varsin tiukat, ovat sopimukseen liittyneiden valtioiden tekijänoikeuslainsäädännöt olennaisilta osiltaan asiallisesti jokseenkin yhteneväiset (Pirkko-Liisa Haarmann: Tekijänoikeus & lähioikeudet, 2005, s.28).
28. Käytännössä kukin valtio kuitenkin lähtökohtaisesti arvostelee kuttakin työtä tai teosta oman, kansallisen tekijänoikeutta ja lähioi-

keuksia koskevan lainsäädäntönsä nojalla. Tämä lainsäädäntö on paitsi Bernin yleissopimuksen nojalla myös esimerkiksi Euroopan Unionissa pitkälle, muttei täysin harmonisoitu tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevin direktiivein ja Euroopan Unionin tuomioistuimen direktiivien tulkintaa koskevien ennakkotapausratkaisujen johdosta.

29. Bernin yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaan ”oikeuksien nauttimisen ja käyttämisen on oltava riippumattomia siitä, suojataanko teosta sen alkuperämaassa. Tämän vuoksi sekä tämän yleissopimuksen määräysten estämättä määräytyvät täten suojan laajuus sekä tekijän oikeuksien suojaamiseksi käytettävissä olevat oikeuskeinot yksinomaan sen maan lakien mukaan, jossa suojaa vaaditaan.” Mikäli teoksen alkuperämaa on esimerkiksi Suomi, suojan laajuus ja sekä suojan täyttämiseksi käytettävissä olevat oikeuskeinot määräytyvät sen sopimusvaltion lakien mukaan, jossa suojaa vaaditaan. Määräys koskee sanamuotonsa mukaisesti vain suojan laajuutta ja kansallisia oikeuskeinoja.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Anette Alén-Savikko, Aku Toivonen, Juhani Ala-Hannula, Ismo Huhtanen, Timo Enroth, Maria Rehbinder, Tuula Hämäläinen, Riikka Tähtivuori ja Jussi Mäkinen.